PAPER - 2

MT

2017 .... 1200 Seat No. | | | | | | | |

MT - SANSKRIT ENTIRE (SECOND OR THIRD LANGUAGE) - SEMI PRELIM - II PAPER - II

Time : 3 Hours **Model Answer Paper** **Marks : 80**

	प्रथमः विभागः - गद्यम् ।	
उ.१.	**अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**	
I)	उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । वैद्यराजाय धन्यवादान् प्रदाय सोमशर्मा सहर्षं स्वगृहं न्यवर्तत यतः **स्वास्थ्यरक्षणस्य रहस्यं तेन ज्ञातम् ।**	१
II)	कः कं वदति ? **अनन्तभट्टः सोमशर्माणं वदति** ।	१
III)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं लिखत । विविधकार्यव्यग्राः स्वास्थ्यम् अनुभवन्ति । - **असत्यम् ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)**	
I)	उचितं पर्यायं चिनुत ।	१
१)	सिद्धोऽस्मि = **सिद्धः** + **अस्मि** । २) जानाम्यहम् = **जानामि** + **अहम्** ।	
II)	समूहेतरपदं लिखत ।	१
१)	विश्रान्तिः, अनायासः, उपचाराः, विश्रामः - **उपचाराः ।**	
२)	सानन्दम्, सहर्षम्, सततम्, सोल्लासम् - **सततम् ।**	
III)	योग्ये विशेषणे चित्वा लिखत ।	१
१)	**आनन्ददायकाः** अनुभवाः । २) **प्रारब्धाः** उपचाराः ।	
IV)	गद्यांशे आगते २ पूर्वकालवाचक - धातुसाधित - ल्यबन्त - अव्यये **निशम्य, प्रदाय** ।	१
उ.१.	**ब) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**	
I)	उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । तौ भ्रातरौ लेरसियामहोदयस्य जनपदस्थानं गतौ यतः **लेरसियामहोदयः तौ विज्ञापनपत्रं प्रेषितवान् ।**	१
II)	कः कं वदति । **लेरसियामहोदयः ग्रामवासिनः वदति** ।	१

III)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा योग्यं वा अयोग्यमिति लिखत । भ्रात्रोः उदारतां वीक्ष्य लेरसियामहोदयः प्रभावितः । - **योग्यम् ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)**	
I)	रिक्तस्थानपूर्तिं कुरुत ।	१
१)	आचारोऽपि = **आचारः** + **अपि** । २) तेनात्मनः = **तेन** + **आत्मनः** ।	
II)	समूहेतरपदं लिखत ।	१
१)	लज्जिताः, दुःखिताः, व्रीडिताः । - **दुःखिताः ।**	
२)	सह, साकम्, अलम् । - **अलम् ।**	
III)	विशेषण - विशेष्य - अन्वितिः । **शिष्टसम्मतः**, **मानुषः**, आचारः ।	१
IV)	गद्यांशे आगते द्वे पूर्वकालवाचक-धातुसाधित-अव्यये चित्वा लिखत ।- **उक्त्वा, गत्वा ।**	१
३.	**पृथक्करणम् ।** **यथाक्रमं घटनाः लिखत ।**	२
i)	**लेरसियामहोदयः कुट्यां रात्रिम् अयापयत् ।**	
ii)	**लेरसियामहोदयः सत्यरूपं प्रकटीकृतवान् ।**	
iii)	**धनिकाः लज्जिताः अभवन् ।**	
iv)	**द्वौ भ्रातरौ लेरसियामहोदयस्य ग्रामं गतौ ।**	
उ.१.	**क) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**	
१.	**अवबोधनम् । (केऽपि २ कृती कुरुत ।)**	
I)	उचितं कारणं चित्वा वाक्यं पुनर्लिखत । पारम्परिक-ऊर्जासाधनानां उपलब्धिः मर्यादिता यतः **एतत् निसर्गात् लभ्यते ।**	१
II)	कः कं वदति । **पार्थः श्रेयां अथर्वं च वदति** ।	१
III)	वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यमिति लिखत । एरण्डबीजान्मधुकबीजादीक्षुदण्डावशेषाच्च जैविकवायुः प्रभवति । - **असत्यम् ।**	१
२.	**शब्दज्ञानम् । (काः अपि ३ कृतीः कुरुत ।)**	
I)	सन्धिविग्रहं कुरुत ।	१
१)	नैसर्गिकवायुश्च - **नैसर्गिकवायुः** + **च** ।	
२)	निसर्गाल्लभ्यते - **निसर्गात्** + **लभ्यते** ।	
II)	विलोमशब्दौ चित्वा लिखत ।	१
१)	विनश्य × **निर्माय** । २) परिष्कृतम् × **अपरिष्कृतम्** ।	

III)	गद्यांशात् चित्वा द्वे पूर्वकालवाचक-ल्यबन्त-अव्यये लिखत । - **निर्माय, निष्कास्य ।**	१
IV)	**पारम्परिकाणि, अपारम्परिकाणि, मर्यादितानि** ।	१
३.	**पृथक्करणम् । जालचित्रं पूरयत ।** अपारम्परिकाणि ऊर्जासाधनानि **सूर्यः** | **पवनः** | **जलम्** | **अणुः**	२
	द्वितीयः विभागः - पद्यम् ।	
उ.२.	**अ) पद्यांशान् पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।**	
१.	**पृथक्करणम् । मञ्जूषातः** उचितान् शब्दान् चित्वा स्तम्भपूरणं कुरुत ।	२

शक्यम्	अशक्यम्
अध्ययनेन विद्याप्राप्तिः	**सिकताभिः सेतुबन्धनम्**
फलके चित्रलेखनम्	**शशस्य विषाणे**

उ.२.	**ब) पद्यांशौ पठित्वा निर्दिष्टे कृती कुरुत ।**	
१.	**शब्दज्ञानम् ।**	
I)	विलोमशब्दौ चिनुत ।	१
१)	दुःखिताः × **प्रमुदिताः** । २) कदाचित् × **सदाः** ।	
II)	श्लोके आगते द्वे विशेषणे लिखत । सुकृतिनः **प्रमुदिताः, प्रभुपदरताः** ।	१
२.	**पद्यांशं पठित्वा श्लोकस्य अन्वयं पुनर्लिखत ।** कदर्थितस्यापि धैर्यवृत्तेः **धैर्यगुणः** प्रमार्ष्टुम् **न** शक्यते । अधोमुखस्यापि कृतस्य वह्नेः **शिखाः** कदाचिदेव **अधः** न यान्ति ।	२
क)	**द्वे सुभाषिते शुद्धे पूर्णे च लिखत ।**	४
i)	रक्ष **पात्रगतं स्नेहं प्रदीपश्रीविवर्धनम् ।** **प्रयास्यन्ति विना तेन भस्मत्वं हि** भवद्गुणाः ॥	
ii)	गजाननं **भूतगणादिसेवितं कपित्थजम्बूफलसारभक्षितम् ।** **उमासुतं शोकविनाशकारकं नमामि विघ्नेश्वरपाद**पङ्कजम् ॥	
iii)	वंशभवो **गुणवानपि सङ्गविशेषेण पूज्यते पुरुषः ।** **न हि तुम्बीफलविकलो वीणादण्डः प्रयाति** महिमानम् ॥	
ड)	**वृत्तनाम चिनुत ।** ज्ञानेन .... महानुभावाः ॥ - **इन्द्रवज्रा ।**	१

तृतीयः विभागः - स्थूलवाचनम् ।

उ.३. **अ) गद्यांशं पठित्वा निर्दिष्टाः कृतीः कुरुत ।**

१. **अवबोधनम् ।**

I) वाक्यं पुनर्लिखित्वा सत्यं वा असत्यं लिखत । १

कलानैपुण्यार्थं शास्त्राध्ययनं कर्तव्यम् । - **सत्यम् ।**

II) एकपदेन उत्तरं लिखत । १

चित्रस्य महत्त्वपूर्णम् अङ्गं लावण्यम् ।

२. **पृथक्करणम् ।** २

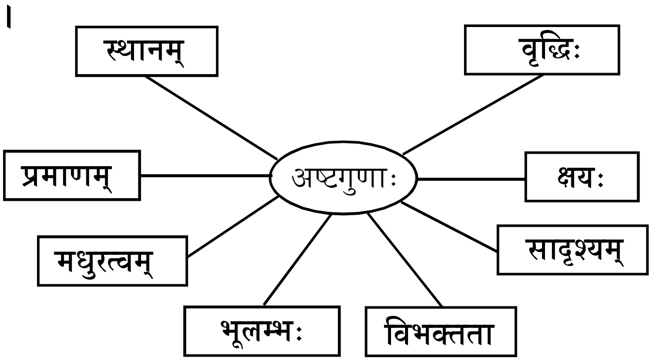

चतुर्थः विभागः लेखनकौशल्यम् ।

उ.४. **यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ३ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)**

अ) **कथापूर्तिः ।**

मञ्जूषातः उचितशब्दान् चित्वा कथां पुनर्लिखत । ५

आसीत् अङ्गुलिमालः नाम कश्चित् कुख्यातः चोरः। **गहने** अरण्ये स निवसति स्म। पथिकान् लुण्ठयित्वा तेषां अङ्गुलीश्च कर्तयति स्म। तासां मालां कृत्वा कण्ठे धृता तेन तस्मात् तस्य नाम अङ्गुलिमाल इति। **अङ्गुलीनां** सहस्रं धारयिष्यामि इति तेन प्रतिज्ञा कृता। कथमपि स ग्रहीतव्यः एतदर्थे राजा प्रयत्नशीलः आसीत्। राज्ञः एते प्रयासाः **पुत्राय** निवेदयितुं तस्य माता अरण्यम् आगच्छत्। प्रतिज्ञापूर्तये **एकस्याः** अङ्गुलेः आवश्यकता आसीत्। तदर्थं स मातरमेव अङ्गुलिकर्तनार्थम् अतर्जयत्। यावदेवासौ अङ्गुलिं कर्तयति **तावत्** प्राप्तस्तत्र भगवान् बुद्धः। स भगवान् अङ्गुलिमालं एकं पर्णं अयाचत। अङ्गुलिमालः वृक्षस्य पर्णं छित्वा भगवते अयच्छत् ।

ब) **३ पर्यायेषु १ विषयम् अधिकृत्य पञ्चवाक्यात्मकं निबन्धं लिखत ।** ५

१. ग्रीष्मवर्णनम् ।

वसन्तकाले समाप्ते ग्रीष्मकालः आयाति । ग्रीष्मे रविकराः धरायां सरलं पतन्ति । तस्मात् उष्णता वर्धते । तेन वायुः उष्णः भूत्वा सर्वान् दहति च । ग्रीष्मसमये रात्रिः संकुचिता दिनं च दीर्घं जायते । जलाभावेन प्रायः वृक्षपर्णानि शुष्यन्ति । एतस्मिन् एव समये सुगन्धिपुष्पाणि विकसन्ति आम्रादीनि फलानि च फलन्ति । तैः एव ग्रीष्मकालः सुसह्यः भवति ।

	२. सङ्गणकः । एकविंशतितमं शतकं सङ्गणकस्य नाम्ना एव प्रसिद्धं भवति । विविधाः गणनक्रियाः सङ्गणकः सलीलं करोति । केवलं सङ्गणनक्रियायामेव सङ्गणकस्य रुचिः भवति एतद् न सत्यम् । किन्तु सः काव्यं करोति, गीतानि गायति, चित्राणि च आलिखति । सङ्गणकस्य विशिष्टा भाषा भवति । संस्कृतभाषा व्याकरणशास्त्रेण सुबद्धा वर्तते । अतः संस्कृतभाषा सङ्गणकाय उपयुक्ता इति मतं प्रसिद्धम् ।	
	३. गणेशोत्सवः । मानवाः नाम सामाजिकप्राणिनः। अतः ते उत्सवप्रियाः। मह्यं गणेशोत्सवः अतीव रोचते । लोकमान्यतिलकमहोदयेन सामाजिकएकतायै एषः उत्सवः प्रारब्धः । गजाननस्य उत्सवदिवसः एषः भाद्रपदमासे शुक्लपक्षे चतुर्थ्यां तिथौ भवति । उत्सवेऽस्मिन् श्रीगणेशस्य मूर्तेः प्रतिष्ठापनं क्रियते जनैः । श्रीगणेशस्य मस्तके दूर्वाः विराजन्ते । श्रीगणेशाय मोदकः रोचते, अतः गृहिण्यः तस्मै मोदकस्य नैवेद्यं समर्पयन्ति । अनेन उत्सवेन परस्परसामञ्जस्यं, सौहार्दं च वर्धते।	
क)	**संस्कृतानुवादः ।**	
	८ वाक्येषु ५ वाक्यानां संस्कृतभाषया अनुवादं कुरुत ।	५
i)	सप्टेम्बरमासस्य पञ्चमे दिने शिक्षकदिनम् सम्पद्यते/सभाजयति ।	
ii)	मार्जाराय दुग्धं रोचते ।	
iii)	श्रीकृष्णस्य मस्तके / मूर्ध्नि मयूरपिच्छः राजते ।	
iv)	मेघाः / पयोदाः / जलदाः वर्षन्ति ।	
v)	प्रावृषि वर्षायां / वर्षार्तौ गगने इन्द्रधनुः दृश्यते ।	
vi)	वार्तानां संग्रहणं वार्ताहरस्य प्रमुखं कार्यम् अस्ति / वर्तते ।	
vii)	त्वं कदा ग्रामं गमिष्यसि ?	
viii)	(त्वं) धूर्तशृगालस्य कथां कथय ।	
ड)	**वाक्यरचना ।**	
i)	धातूनां प्रयोगः - ४ धातुषु ३ धातून् प्रयुज्य ३ वाक्यानि संस्कृतभाषया लिखत ।	३
१)	बालिका **कुण्डलाय** स्पृह्यति ।	
२)	बालकः **मातरम्** अनुसरति ।	
३)	राजा **दरिद्रेभ्यः / दरिद्रेषु** धनं वितरति ।	
४)	धीराः **स्वकार्यात्** न विरमन्ति ।	
ii)	अशुद्धिसंशोधनम् - अव्ययानि प्रयुज्य रचितेषु ४ वाक्येषु २ वाक्ययोः अशुद्धिसंशोधनं कुरुत ।	२
१)	**समुद्रं निकषा** मम गृहं वर्तते ।	
२)	**शङ्करेण साकं** पार्वती तिष्ठति ।	
३)	**प्रकाश / प्रकाशेण / प्रकाशात् विना** कार्यं न शक्यम् ।	
४)	**पर्वतस्य समीपं** वृक्षाः सन्ति ।	

पञ्चमः विभागः - व्याकरणम् - उपयोजनकौशल्यम् ।

उ. ५ यथानिर्देशं कृतीः कुरुत । (केवलं ५ उपप्रश्नाः लेखनीयाः ।)

अ) क्रियापदरूपैः आवलिपूरणम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।) ३

तृतीयपुरुष-एकवचनस्य रूपाणि लेखनीयानि ।

धातुः	द्वितीयः भविष्यकालः	परोक्षः भूतकालः	वर्तमानकालः	प्रथमः भूतकालः	आज्ञार्थः	विध्यर्थः
प्र + आप् ५ प.प.	**प्राप्स्यति**	प्राप	प्राप्नोति	**प्राप्नोत्**	**प्राप्नोतु**	**प्राप्नुयात्**
भू १ प.प.	भविष्यति	**बभूव**	**भवति**	**अभवत्**	**भवतु**	स्यात्

ब) नाम-सर्वनामरूपैः आवलिपूरणम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।) ३

विभक्तिः	**एकवचनम्**	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
द्वितीया	राजानम्	**राजानौ**	**राज्ञः**
चतुर्थी	**दिशे**	दिग्भ्याम्	**दिग्भ्यः**
षष्ठी	भवतः	**भवतोः**	**भवताम्**
पञ्चमी	**मत्**	**आवाभ्याम्**	अस्मत्

क) धातुसाधित-विशेषणैः कोष्ठकपूर्तिं कुरुत । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।) ३

कर्तरि भूतकालवाचक-धातुसाधित-विशेषणम्	कर्मणि विध्यर्थक-धातुसाधित-विशेषणम्	कर्मणि भूतकालवाचक-धातुसाधित-विशेषणम्	कर्तरि वर्तमानकालवाचक-धातुसाधित-विशेषणम्
ज्ञातम् **लिप्ता**	**अभिनेतव्या** **भोज्यम्**	**कृतवान्** **समुपागतवति**	**निवर्तमानः** **स्मरन्**

ड) समासाः ।

समस्तपदानां समासनामभिः सह मेलनम् । (८ पर्यायेषु ६ पर्यायाः लेखनीयाः ।) ३

	समस्तपदम्	**समासनामानि**
i)	हसनक्षितीशः	**कर्मधारय समास**
ii)	गुणातीतम्	**द्वितीया तत्पुरुष समास**
iii)	विपक्षेषु	**प्रादि तत्पुरुष समास**
iv)	इतरेतरम्	**पञ्चमी तत्पुरुष समास**
v)	यथेष्टम्	**अव्ययीभाव समास**
vi)	लेरसियानामा	**बहुव्रीहि समास**
vii)	नृत्यगीतवादनैः	**इतरेतर द्वन्द्व समास**
viii)	दूरवर्तिनम्	**उपपद तत्पुरुष समास**

इ)	**वाक्यपरिवर्तनम् ।** (४ पर्यायेषु ३ पर्यायाः लेखनीयाः ।)	३
i)	वैद्यस्य **पत्नी सात्त्विकं अल्पं प्रातराशं परिवेषितवती ।**	
ii)	**यदि** नष्टं कारणं **तर्हि** कुतः कार्योत्पत्तिः ।	
iii)	**त्वं** नाट्यशास्त्रं **जानासि ।**	
iv)	**शिक्षिका** छात्रं काव्यं **पाठयति / पाठयते ।**	
फ)	**सङ्ख्यावाचकाः । (रिक्तस्थानपूर्तिः ।) (४ पर्यायेषु ३ पर्यायाः लेखनीयाः ।)**	३
i)	सप्ताहस्य **त्रिवारम्** अहं मन्दिरं गच्छामि ।	
ii)	श्रावणमासे **अष्टम्यां** तिथौ कृष्णजन्म भवति ।	
iii)	**द्वयोः** मित्रयोः न्यायशास्त्रं प्रियमासीत् ।	
iv)	**चतस्रः** प्रमुखाः दिशः सन्ति ।	
	षष्ठः विभागः - अनुवादकौशल्यम् ।	
उ.६.	**अ) संस्कृतगद्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत ।** उन्हाळ्यातदुपारी एक वाटसरु रस्त्याने जात होता. रस्त्याच्या दोन्ही बाजूंना आंब्यांची झाडे आहेत. तेथे तो पक्ष्यांचा गोड आवाज ऐकतो. झाडाच्या सावलीत बसून थकलेला तो आंबे खातो. संतुष्ट होऊन तो वृक्षाची प्रशंसा करतो. सावली व पानांनी युक्त असे हे वृक्ष खरोखर धन्य आहेत कारण ज्यांच्यापासून वाटसरु कधीही निराश होऊन परत जात नाहीत. वाटसरु मनात संकल्प करतो, मीसुद्धा माझ्या घरी वृक्ष लावीन.	४
ब)	**संस्कृतपद्यांशौ पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत ।**	४
१)	माणसांना मिळणारे फळ कर्मावर अवलंबून असते. (अशा माणसांची) बुद्धीदेखील कर्मानुसारच होते. तरीसुद्धा नीट विचार करून काम करणाऱ्याने चांगली बुद्धी ठेवावी.	
२)	शत्रू असलेल्यांना (शत्रूभाव मनात असलेल्यांना) जो आपल्या बुद्धिसामर्थ्याच्या जोरावर ताब्यात आणतो (वश करतो). तो खरा शत्रू आणि खरा बुद्धिमान.	
क)	**संस्कृतनाट्यांशं पठित्वा माध्यमभाषया अनुवादं कुरुत ।** दरिद्री माणूस – दिवंगत झालेल्या शंकराचे अलंकार म्हणजे चंद्र, गंगा, सर्पांचा राजा वासुकी (हे सर्व) आकाशाने नेले. राजा – त्यानंतर ? दरिद्री माणूस – त्यानंतर शंकराचे गुण राहिले. ते इतरांनी वाटून नेले. राजा – कोणी ? दरिद्री माणूस – दानशीलता, उदारता आणि वीरता आपण आणलेत. शेवटी उरलेला एकच गुण घेऊन मी पृथ्वीवर फिरत आहे. मी नेहमी भिक्षाटन करतो.	४
	** ** ** ** **	